

Barbara Grala-Kociak

Przewodnik po naukowych źródłach elektonicznych w zakresie stomatologii

Forum Bibliotek Medycznych 5/1 (9), 213-219

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Dr Barbara Grala- Kociak
Łódź - UM

PRZEWODNIK PO NAUKOWYCH ŹRÓDLACH ELEKTRONICZNYCH W ZAKRESIE STOMATOLOGII

Abstract

The paper presents the electronic resources of information for the dentists. The paper shows sources both in networks of medical colleges – databases, electronic journals, e-books and in search engines, digital libraries and repositories in Internet. It also contains an appropriate information searching methods.

Streszczenie

Artykuł prezentuje naukowe źródła elektroniczne z zakresu stomatologii. Omawia zasoby dostępne, zarówno w sieciach uczelni medycznych – bazy danych, czasopisma elektroniczne, e-booki, jak i źródła, poza sieciami uczelnianymi - wyszukiwarki naukowe, repozytoria, biblioteki cyfrowe. Przedstawiono również metody informacyjno-wyszukiwawcze w bazach.

Rozwój technologii informatycznych na całym świecie przyczynił się do tego, że dostęp do źródeł wiedzy jest łatwiejszy. W zasobach World Wide Web (WWW) mamy do czynienia z ogromną ilością informacji, a nawet ich nadmiarem. W Internecie pojawiają się masowo dokumenty, mające niekiedy znikomą lub wręcz żadną wartość informacyjną.

W tej sytuacji konieczna jest selekcja i ocena źródeł, które zapewniają dostęp do wiedzy o określonej wartości. Artykuł przybliży naukowe źródła elektroniczne w zakresie stomatologii, opracowany jest z myślą o pracownikach naukowych, doktorantach i studentach, którzy poszukują piśmiennictwa do publikacji i prezentacji oraz różnego rodzaju prac dyplomowych: licencjackich, magisterskich oraz rozpraw doktorskich i habilitacyjnych.

Wśród zasobów elektronicznych przyjmuje się następujący podział:

- bazy danych,
- czasopisma,
- e-booki,
- wydawnictwa multimedialne,
- źródła informacji dostępne w Internecie poza sieciami uczelnianymi: wyszukiwarki naukowe, repozytoria, biblioteki cyfrowe

Podstawowym źródłem informacji o piśmiennictwie zagranicznym z zakresu stomatologii jest baza pełnotekstowa Dentistry & Oral Sciences, udostępniana przez firmę Ebsco. Zawiera ponad 200 czasopism (w tym ok. 150 pełnotekstowych) oraz 34 pełnotekstowych książek i monografii. Tematyka obejmuje wszystkie dziedziny stomatologii: endodoncję, stomatologię sądową, patologię, chirurgię i radiologię szczękową oraz jamy ustnej, ortodoncję, stomatologię dziecięcą, periodontologię, protetykę.

Baza jest aktualizowana raz na tydzień.

Wyszukiwanie w bazie można przeprowadzać według różnych kryteriów w zależności od tego, jakimi informacjami dysponuje użytkownik.

Pola wyszukiwawcze w bazie Dentistry&Oral Sciences:

Słowo kluczowe (optional field)

Autor (Author)

Tytuł (Title)

Hasło przedmiotowe (Subject term)

Abstrakt dostarczony przez autora (Author supplied abstract)

The screenshot displays the website for Dentistry & Oral Sciences Source. The page layout includes a top navigation bar with various institutional categories. The main header features the product name and a 'Free Trial' button. The central content area is divided into several sections: 'Full-Text Journals Includes' showing journal covers, 'The following may also be of interest' with links to other databases, and 'Other related services include'. On the right, a detailed description of the database is provided, along with a 'Coverage includes:' list of dental specialties. The browser interface at the bottom shows the Start button and several open tabs.

Słowa kluczowe dostarczone przez autora (Author supplied keyword)

Terminy geograficzne (Geographical terms)

Międzynarodowy nr czasopisma (ISSN)

Źródło (Source)

W zakresie wyszukiwania przedmiotowego użytkownik ma do wyboru dwie metody:

- słów kluczowych
- haseł przedmiotowych

Słowa kluczowe (key words) to wyrażenia z tekstu dokumentu, jedno- lub kilkuwyrazowe, charakteryzujące daną publikację, zaczerpnięte zazwyczaj z tytułu lub streszczenia dokumentu, dobrane indywidualnie do wyszukiwania przez prowadzącą je osobę. Należą do języka naturalnego.

Nie zawsze wyszukiwanie to spełnia oczekiwania użytkownika, ponieważ łączy wprowadzony termin wyszukiwawczy ze wszystkimi polami każdego rekordu bibliograficznego. Oznacza to, że wpisane słowo może pojawić się w każdym miejscu: w tytule, abstrakcie, czy w tekście, w związku z czym odnalezione rekordy niekoniecznie muszą być na podany temat.

W celu podniesienia efektywności wyszukiwania potrzebnego piśmiennictwa, zaleca się przeszukiwanie za pomocą haseł przedmiotowych (subject terms). Są to terminy używane do indeksowania i wyszukiwania w słownictwie kontrolowanym. W przypadku medycyny są to hasła języka informacyjno-wyszukiwawczego Medical Subject Headings (MeSH), tworzonych przez Narodową Bibliotekę Medycyny (USA). Umożliwiają zadawanie zapytań tak (precyzyjnie), aby otrzymać tylko dane na konkretny, poszukiwany przez użytkownika, temat, ponieważ łączą wprowadzony termin wyszukiwawczy ze słownikiem haseł przedmiotowych.

Do precyzowania znalezionych informacji stosuje się operatory logiczne Boole'a (Boolean Logic) - and, or, not.

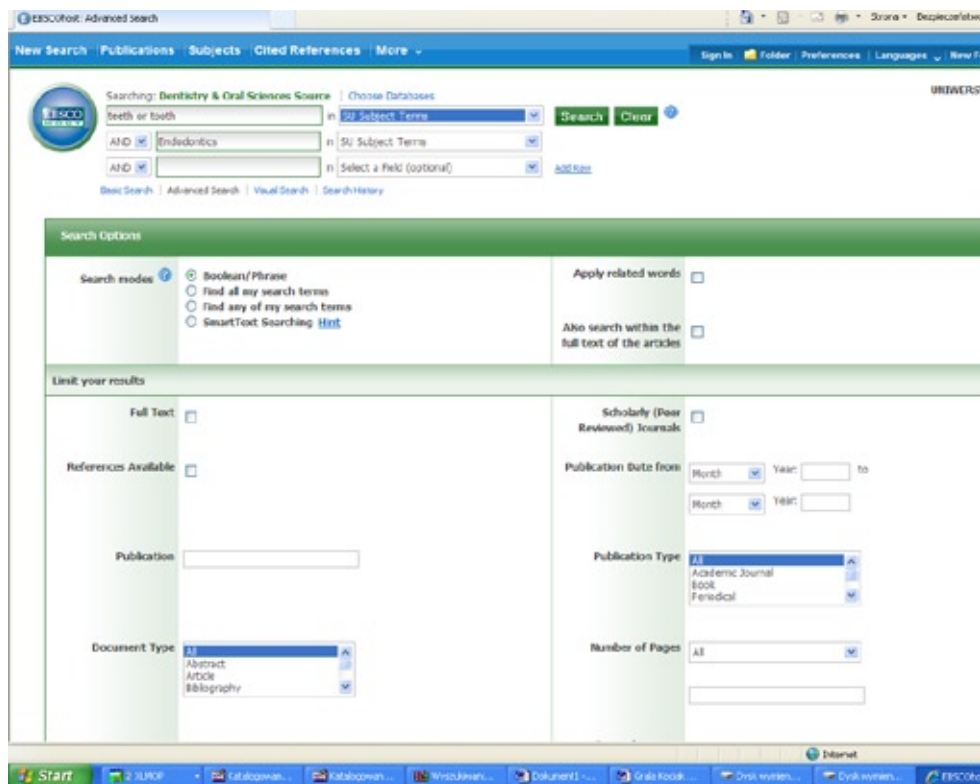
Oral surgery and children - „and” (iloczyn) oznacza, że rezultat poszukiwań ma obejmować tylko rekordy należące jednocześnie do obu zbiorów.

Oral surgery or children – „or” (suma) oznacza, że mają zostać znalezione te rekordy, należące do jednego lub drugiego zbioru.

Oral surgery not children - “not” (różnica) oznacza, że mają zostać znalezione te rekordy, które należą do zbioru A, a nie należą do zbioru B.

Do zawężenia obszaru poszukiwań wykorzystywane są także ograniczniki (ang. limits). Zakres poszukiwań można zawęzić do wybranego przedziału czasowego czy rodzaju publikacji.

Publikacje polskich autorów są nadal nielicznie reprezentowane w bazach zagranicznych, w związku z czym podstawowym źródłem informacji z zakresu polskiego piśmiennictwa medycznego jest Polska Bibliografia Lekarska. Baza rejestruje prace ze

wszystkich dziedzin medycyny, w tym również ze stomatologii od 1979 roku. Obejmuje około 220 tysięcy rekordów, z których większość oprócz opisu bibliograficznego posiada streszczenia w języku polskim i angielskim. Zasięg piśmienniczy uwzględni różne rodzaje dokumentów: artykuły z polskich czasopism i prac zbiorowych, monografie, podręczniki i skrypty, materiały konferencyjne oraz niepublikowane rozprawy doktorskie i habilitacyjne znajdujące się w zbiorach Głównej Biblioteki Lekarskiej.

Wyszukiwanie w Polskiej Bibliografii Lekarskiej prowadzone jest według następujących pól:

- hasła,
- tytułu,
- dowolnego słowa w tytule,
- autora,
- instytucji,
- konferencji,
- skrótów czasopisma,
- tytułu serii,
- dowolnego słowa opisu,

W celu zawężenia wyników stosuje się, omówione powyżej, operatory Boole'a. Rezultaty wyszukiwawcze można ograniczyć również do zakresu chronologicznego, hasła klasyfikacyjnego Głównej Biblioteki Lekarskiej, rodzaju publikacji, wskaźnika treści oraz typu dokumentu.

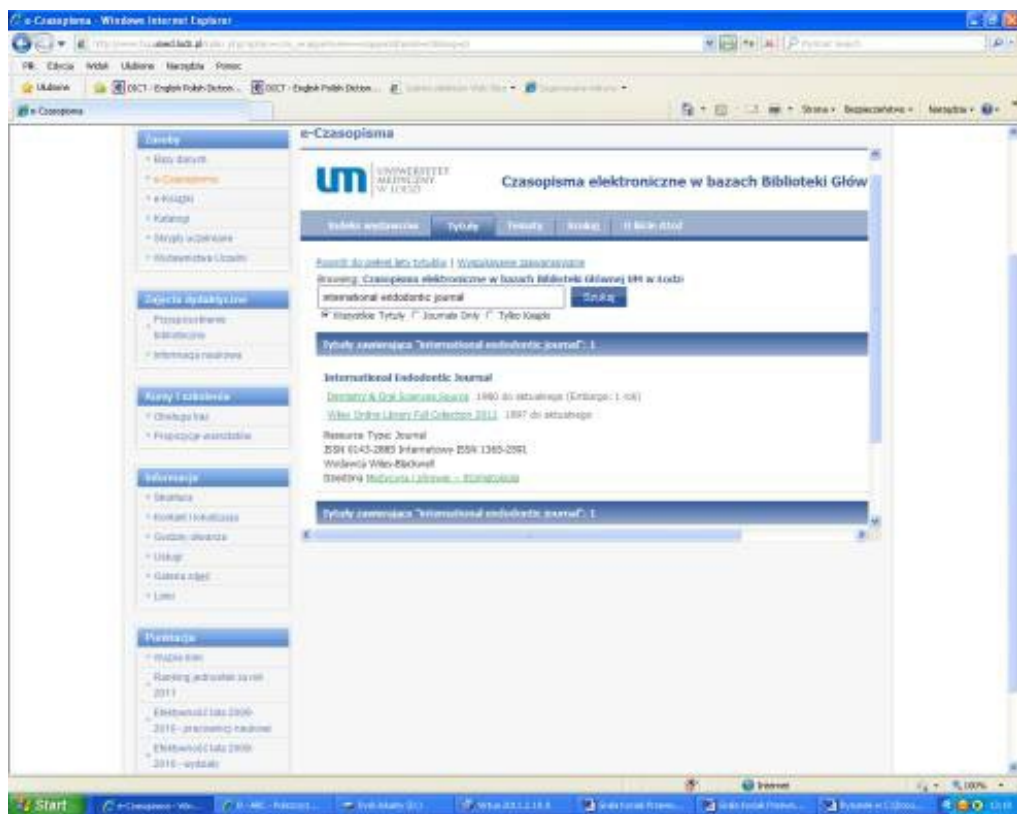
Oprócz baz danych użytkownicy mają możliwość korzystania z elektronicznych czasopism oraz książek. Czasopisma indeksowane są przez serwis EBSCO AtoZ. Obecnie lista zawiera 123 tytuły zagraniczne z zakresu stomatologii oraz 8 z chirurgii szczękowo-twarzowej. Serwis integruje zarówno kolekcje zakupione (m.in. ABE, ScienceDirect ICM, Springer) oraz czasopisma w wolnym dostępie (*DOAJ, BioMed Central, Hindawi Open Access Journals*).

Liczba polskich czasopism stomatologicznych jest wciąż niewielka. Dostęp do pełnego tekstu zapewniają:

- Czasopismo Stomatologiczne 2005 -*
- Dental and Medical Problems 2002 -*
- Dental Forum 2004 -*
- Implantoprotetyka 2007 -2009*
- Protetyka Stomatologiczna 2005 -*

Pełne teksty książek oferują cztery kolekcje:

- books@ovid
- ebrary
- ibuk
- freebooks doctors

Do przeszukiwania źródeł informacji wykorzystuje się wyszukiwarki naukowe, definiowane jako oprogramowanie przeszukujące sieć w celu uzupełniania baz danych. Umożliwiają przeszukiwanie zasobów Internetu według różnych kryteriów, najczęściej słów kluczowych; eliminują strony nie zawierające informacji naukowych. Do najpopularniejszych należą:

- Google Scholar (<http://scholar.google.pl>),
- Google Books (<http://books.google.pl>),
- SciCentral(<http://www.scicentral.com>),
- MedHunt (<http://www.hon.ch/HONsearch/Patients/medhunt.html>),
- Scirus (<http://www.scirus.com>).

Dostęp do publikacji z dziedziny stomatologii jest możliwy również dzięki zasobom Open Access, które nie są zintegrowane z serwisem od A do Z.

Kolekcje czasopism stomatologicznych dostępne są na następujących stronach:

Free Medical Journals: Dentistry <http://www.freemedicaljournals.com/fmj/DENT-11.HTM>

Open Access Oxford Journals

<http://www.oxfordjournals.org/subject/medicine/>

Directory of Dental Journals Worldwide http://healthmantra.com/dental_journals_online.shtml

Dental Journals : Free online journals : abstracts : dental specialities <http://www.dentalindia.com/journals.html>

Bogatą kolekcję zasobów elektronicznych oferuje Federacja Bibliotek Cyfrowych. Zapewnia dostęp do archiwalnych i współczesnych publikacji z ponad 835.000 zdigitalizowanych dokumentów, w tym również ze stomatologii m.in. dostęp do czasopisma: Dwumiesięcznik Stomatologiczny, Kronika Dentystyczna, Polska Dentystyka, Polska Stomatologia

Książki: Interna dla stomatologów, Biomateriały w stomatologii, Biochemia jamy ustnej.

Przydatnym źródłem informacji jest Słownik terminów medycznych, który opracowany jest na podstawie polskiej wersji kartoteki haseł przedmiotowych MeSH. Udostępnienie użytkownikom polskiej terminologii medycznej w formie deskryptorowej ma na celu ułatwienie wyszukiwania informacji o literaturze medycznej w bazach bibliograficznych i katalogowych, może być również pomocne w doborze słów kluczowych zamieszczanych przy publikacjach w czasopismach naukowych.

Słownik dostępny jest pod adresem: <http://sloownik.mesh.pl>

W Bibliotece Oddziału Stomatologicznego Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Medycznego w Łodzi prowadzone są warsztaty jak korzystać z omówionych powyżej źródeł informacji. Szkolenia prowadzone są również z: baz Medline i Scopus, platformy Web of Knowledge, która integruje bazy: Journal Citation Reports, Web of Science i Medline, atlasu anatomicznego Primal Pictures on Ovid SP

Bibliografia

Ebsco Publishing [online] [dostęp 14 września 2012]. Dostępny w Internecie: <http://www.ebscohost.com/biomedical-libraries/dentistry-oral-sciences-source>

Federacja Bibliotek Cyfrowych (FBC) [online] [dostęp 30 września 2012]. Dostępny w Internecie: <http://fbc.pionier.net.pl/owoc>

Grała Barbara: Elektroniczne źródła informacji w zakresie stomatologii. *Twój Prz Stomatol* 2007 nr 7/8 s. 51- 57

Pamuła-Cieślak Natalia: Zjawisko Ukrytego Internetu – rola bibliotek w upowszechnianiu jego zasobów [online] [dostęp 12 października 2011]. Dostępny w Internecie: http://ebib.net.pl/publikacje/mat-konf/biblio21/poster_ref07.pdf

Polska Bibliografia Lekarska [online] [dostęp 30 sierpnia 2012]. Dostępny w Internecie: <http://gbl.home.pl/cgi-bin/gblbase.pl/pblb09>